

8378

111

3

Описание в. 1942.

Павличка III L1.

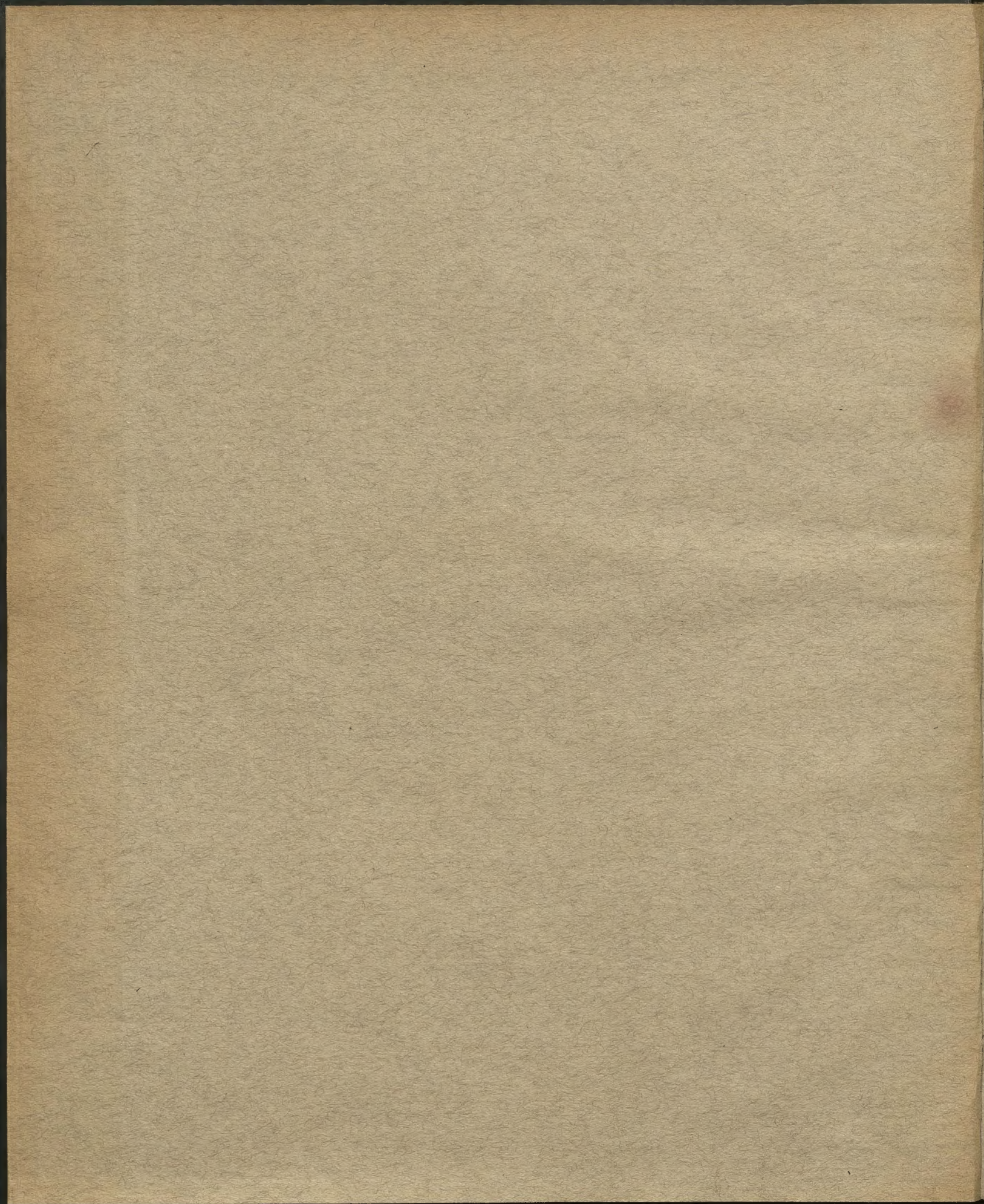
8378

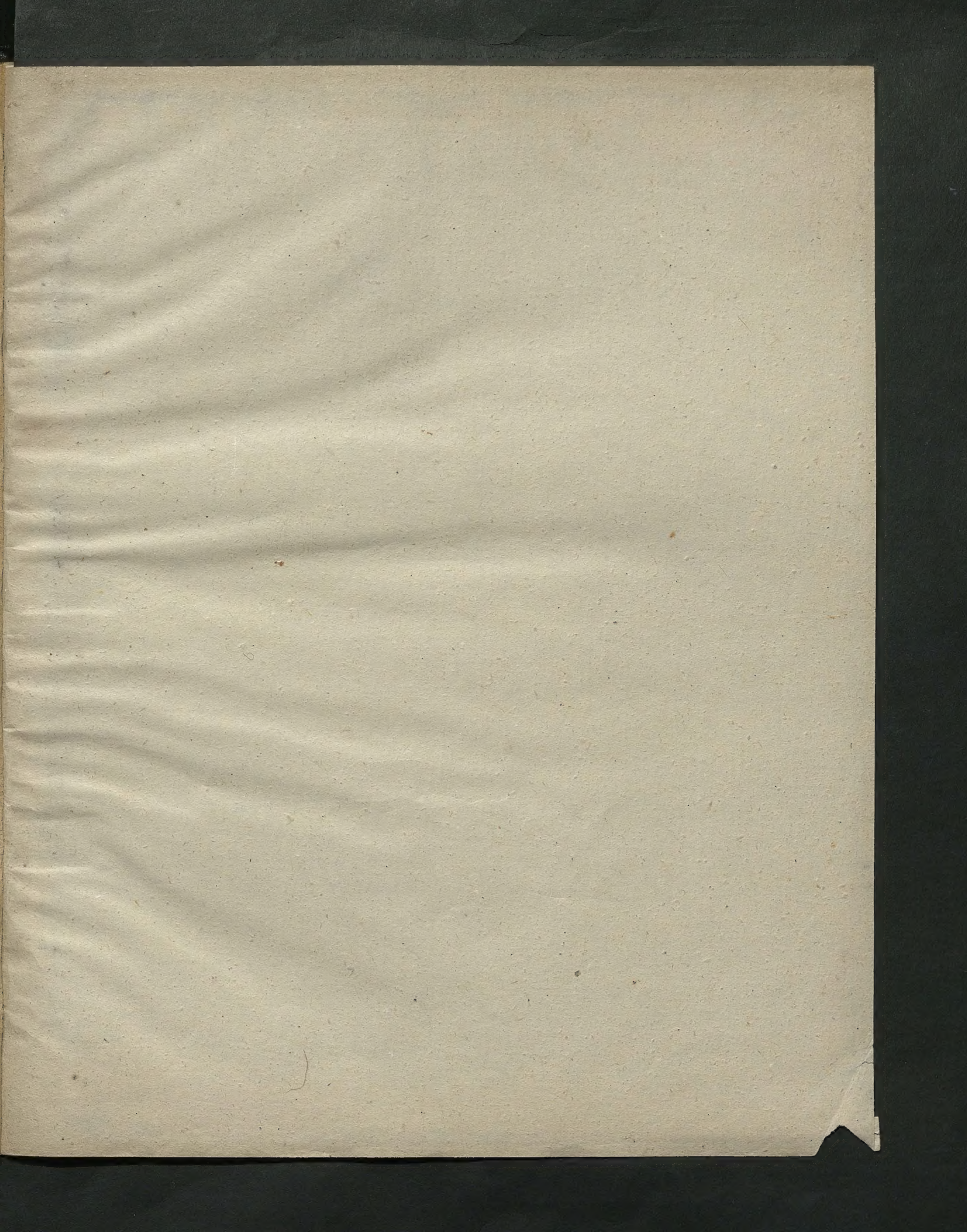

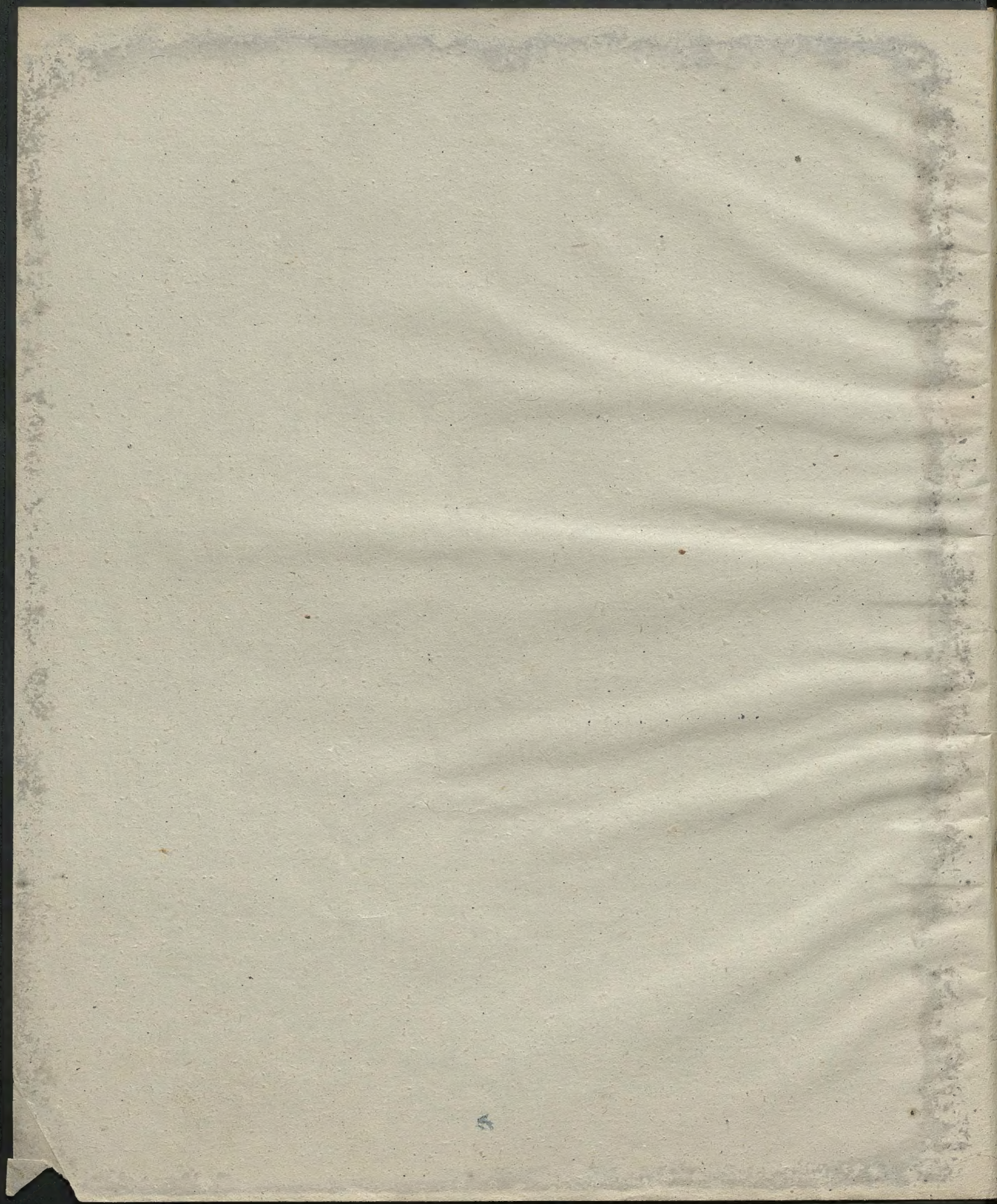

1.

Łgoda między w. Tomaszem a chemią.

1. — O. Plamieré rozstrzygnie dwie kwestje filo-
zoficzne: czyli kwestja form i formy
czyli kwestja, sit. Dylanie czy pierwiastki
chemiczne mają swą formę, esencjalną
czy forma ta zachowuje się w kompozyc-
sie, nie łącząc się bezpośrednio ze sporem
tomistów i chemików. Chemicy twierdzą,
że siły pierwiastków chemicznych nie
giną, lecz tylko modyfikują się (kompo-
zycie). Plamieré utrzymuje, że takie
same jest zdanie uaczelników pedago-
gicznych (28). —

2. — To, co my dzisiaj nazywamy siłą
p. abstrakcyjną, twierdzą, że toś, staro-
tini nazywali przymiarami i unie-
szkali w szeregu akcydencjów. Choce
się dowiedzieć czy wedle starożytnych siły
substancji pojedynczych giną czy
ocalają wiotkich stworzonych, trzeba
najprzód mieć względa ich termino-
logię, a potem rozprząć się, czy w ich
mijaniach i generacjach substancje
elementarne zachowują się przymiarami,
dyspozycje i przypadłości. 1) Czy accidens
ma bezpośrednie subiectum (podmiot)
formy, substancjalną, czy też zostaje w
materji po uniczeniu formy. 2) Czy
w generacji wracają cięta do ma-
terji pierwotnej. (28)

3. — Suarez (metaph. disp. VIII § 1-20)
utrzymuje, że przymiary zostają po

natury, chociaż wyrostkie tworzą, re-
 czywiście w kompozycie. Haec, quae
 mixta sunt non esse corrupta, nec ultra
 eadem simpliciter esse, necesse est.
 Ten pierwszy punkt porządkuje bez-
 warunkowo fizyka nowogitna (p. 31). —

6. — Odrożnia Arystoteles także kombin-
 acya od generacji: manifestum est, quod
 oportet differre mixtionem a generatione
 et corruptione, hoc generatio pro-
 pterea productiva jest twa nowego,
 a nie more powstać z tego potę-
 encia rzeczy istniejących. Pierwotki
 zaś kombinacji nie mają, nie, lecz
 tworzą. Odrożnia także kombinacya
 od alteracji, która nie dotykając
 samej substancji, narusza tylko jej
 przemięty, przypadłości, podnosząc
 w kombinacji składniki nie poxo-
 stają te same. Twierdzi porządku Ar-
 stoteles, że w kombinacji pierwiastki
 ani giną, ani przechowują^{się} actu, lecz
 jedynie virtute: Neque permanent
 actu neque corrumpuntur aut alterum
 eorum, nam eorum virtus atque
 potentia salva manet. Autor objaśnia,
 że potentia czyli siły jest taką
 brana w znaczeniu paragonem, to zna-
 czy, że zostaje możność przywrócenia
 ich do poprzedniego kompozycie.
 Grecault przeciwnie zdaje się brać
 tę siłę w znaczeniu aktywności

Określa trystoteles altera ad, i.e. je-
mixtilium alteratorum unio, do czego
dodaje s.w. Formam, i.e. nowa ta o altera-
cji nieścisłości, czyli takiej; która
dotyka nie tylko akcydensów, lecz w nich
pragnieństw i sit. Anae. alteratio in
proprie sumitur et est intelligenda
de virtutibus seu qualitatibus. —

7. — Mówią o ciebie ludzkiem powsta-
nia s.w. Formam, i.e. forma elementum
manet in mixto non actus, sed virtus
manent enim qualitates propriae
elementorum licet remissae, in
quibus est virtus formarum ele-
mentarium, co na jedno wychodzi
temi, słowami trystoteles a: cum
triplex sit compositio, prima
statui potest ea, quae ex primis
diis conficitur, quae nonnulli ele-
menta appellant... sed melius
fortasse dici potest de virtutibus
confici elementorum. —

8. — Tutor vobis trafna uwaga, i.e.
gdzly ci to wiek, składowa się z dwu
i materia prima, nie miastę wady
w nich w organach i częściach ciała
i miastę wtedy dobrze noga widnieć,
jak okiem (p. 37). trystoteles nas
nas trawiają się, nad rośniną i miastę
w tym dotyka kania a w nich i miastę
przechodzi do takiej konkluzji, i
ciasto nasze leżące ogólnym umysłem

Dotykania, tacy na powierzchni i w
 cetero, główne przymioty (rywioty) wa-
 chające się we wszystkich ciastach:
 ciepłota i zimno, suchota i wilgoć.
 Nasze ciało posiadając cetero to
 przymioty w zupełnej równowadze
 całego przedmiotu, który je
 ma w stopniu większym lub mniejszym.

De anima L. II cap. II scilicet. i. Th. 2^a 2^a 2^a
 quae est ad primum; pyzika i
 tej konkluzji, że w ciele naszym
 trwają cetero siły czyli przymioty
 cetero rywiotów. —

9. — Sw. Tomasz zastanawiając się
 nad śmiercią, widzi jej przyczynę
 w tym, że materia w ciele nie
 jest pozbawiona swych przymiotów
 czyli sił, jest to ciało złożone z przy-
 miotów przeciwnych, a ta przeci-
 wność prowadzi do śmierci, mianowicie
 do rozpadu. Forma hominis est anima
 rationalis, quae est de se immortalis
 et ideo mors non est naturalis homini
 ex parte suae formae. Materia
 autem hominis est corpus tale,
 quod est contrarius compositum,
 ad quod sequitur ex necessitate
 corruptibilitas et quantum ad
 hoc mors est homini naturalis.
 To przeciwności mieszanicy się w
 ciele nie można wytłumaczyć, jeżeli

omnium est materia prima i. n. u.
 uicq; l. u. kadu m. p. o. b. e. m. t. a. r. i. e. d. i. c. i. t. u. r.
 z. i. e. n. i. e. g. o. d. n. i. k. e. d. u. r. a. u. k. t. a. d. a. j. a. c.
 m. a. t. e. r. y. e. u. c. i. a. l. o. d. o. m. i. e. j. s. o. u. e. o. p. a. r. e.
 e. r. u. o. s. c. i. u. p. r. o. w. a. d. a. : H. a. e. c. c. o. n. d. i. t. i. o.
 i. n. n. a. t. u. r. a. h. u. m. a. n. i. c. o. r. p. o. r. i. s. e. s. t.
 c. o. n. s. e. q. u. e. n. s. e. x. n. e. c. e. s. s. i. t. a. t. e. m. a. t. e. r. y.
 n. o. n. a. u. t. e. m. e. s. t. c. o. n. d. i. t. i. o. o. c. c. u. r. a. n. d. u. m.
 q. u. a. m. m. a. t. e. r. i. a. a. d. a. p. t. e. t. u. r. f. o. r. m. a. e.
 q. u. i. a. s. i. e. s. s. e. t. p. o. s. s. i. b. i. l. e. c. u. m. f. o. r. m. a.
 s. i. t. i. n. c. o. r. r. u. p. t. i. b. i. l. i. t. a. t. i. p. o. t. i. u. s. o. p. o. r. t. e. t.
 m. a. t. e. r. i. a. m. i. n. c. o. r. r. u. p. t. i. b. i. l. e. m. e. s. s. e.

(2^a 2^a q. 76 a. 1 ad primum). —

10. — Autor volu trafia usage, k. e.
 t. e. o. r. y. a. s. w. T. o. m. a. s. a. n. g. a. d. i. a. v. i. e. z.
 n. o. w. o. r. y. t. n. a. f. i. z. y. o. l. o. g. i. a. w. a. t. u. g. k. t. o. r. y.
 z. y. c. i. e. j. e. s. t. n. i. e. u. o. t. a. j. e. c. a. w. a. l. k. a. p. r. i. e.
 w. i. a. r. t. h. a. z. y. c. i. a. e. s. t. i. t. a. m. i. m. a. t. e. r. y. i.
 m. e. c. h. a. n. i. c. n. e. m. i. i. c. h. e. m. i. c. n. e. m. i. (4).
 T. o. j. e. d. n. a. k. l. y. c. n. i. e. m. o. x. e. j. e. s. e. l. i. w. j. e. s. t.
 s. t. a. r. i. e. f. i. z. y. c. i. n. i. e. m. a. s. i. t. n. i. z. y. c. h.
 W. a. s. t. o. l. u. p. r. o. x. y. t. o. r. y. c. i. u. s. t. e. p. o. w. i. T. o. m. a. s. a.
 D. e. n. a. t. u. r. a. m. a. t. e. r. i. e. c. 8. : I. n. g. e. n. e. r. a. t. i. o.
 m. i. x. t. i. n. o. n. s. i. t. s. p. o. l. i. a. t. i. o. s. i. m. p. l. i. c. i. t. u. m.
 u. s. q. u. e. a. d. m. a. t. e. r. i. a. m. p. r. i. m. a. m. a. l. i. t. e. r.
 u. i. r. t. u. t. e. s. i. m. p. l. i. c. i. t. u. m. r. e. m. a. n. e. r. e. n. t. i. n.
 m. i. x. t. o. n. u. n. c. a. u. t. e. m. s. u. a. r. e. n. t. U. n. d. e.
 n. o. n. e. s. t. c. o. r. r. u. p. t. i. o. s. i. m. p. l. i. c. i. t. e. t.
 p. e. r. q. u. a. m. f. i. t. g. e. n. e. r. a. t. i. o. c. o. m. p. o. s. i. t.
 c. u. m. e. l. e. m. e. n. t. a. n. o. n. c. o. r. r. u. p. t. a. u. t. a. r.
 p. o. e. n. i. t. u. s. u. t. d. i. c. i. t. 8. 1. M. e. t. e. o. r. o. n.
 q. u. i. a. e. o. r. u. m. e. s. t. m. i. x. t. i. o. q. u. o. r. u. m.

est operatio, non enim miscetur,
nisi quae aptae sunt per se coexistere.

O formach elementarnych.

1. - Teżelisiły substancji pojedynczych
trwają w ciatach których powstałe
pytanie, jak pogodzić to twierdzenie
z jednością form substancjalnych, wy-
stępujących przez trzy tożsakość i św. Tomasza.
Wielu komentatorów utrzymuje, że pogó-
dzenie dwóch tych nauk jest w tym
niezgodne z doświadczeniem: Słota będąc
jedną z głównych determinacji sub-
stancji, będąc jej działaniem, po-
winna koniecznie należeć do formy,
do pierwiastka determinującego si-
ę w materii, a nie do materii, która
w każdej substancji jest pierwiastkiem
nie określonym i pasywnym. Przypus-
zczając, że i te elementy trwają w
kompozycjach, trzeba także przy-
jmuwać obecność form elemen-
tarnych, a w następstwie uznać, że
w ciatach których pod formą
specyficzną są inne formy podmioty.
Otoż ta wielość form w jednej i tej
samej substancji jest zgoda prze-
ciwna nauce św. Tomasza, nie chcąc
przełożyć św. Doktora wprowadzić w

sprzeczność ze samym sobą, trzeci
odrębnie odczuwając w ciętach i to-
nionych (p. 44). —

2. — Autor rozstrzyga dwie kwestye:

1) odczuwając form elementarnych jest to
ona przeciwną nauce sw. Tomasa
2) Jest to ona wyprzecznosci i fakty
i konkluzjami opartymi na tych
faktach? (45) — Co do pierwszego py-
tania nie ulega wątpliwości, że try-
teles i sw. Tomasz przyjmowali realną
wzajemność dystrykcyjną między formą
materią w elementach, opierając się
na faktach, które stąd uchodziły za
prawdziwe. Wielu dzisiaj fakty te
nie ostryga, wobec dokładniejszych
oprotek, mamy słowem rozem-
niemi odrzucić wnioski na nich opar-
te. (46) —

3. — Naprawdę nieprawda jest, co mówi Scie-
zza itoliana (rok 2, rozdz. 2), że nauka
o materji i formie opiera się na roz-
mowaniu a priori, i na bezwzględnych
zasadach i nie może być podana w wą-
pliwość przez fakty. Wiadomo przecie
że według wygłuchi scholastyków było
niezgodności, bo nieatome i materja
dająca się oddzielić od formy, jakto
miejscie na w ciętach pod ter i ajcem.
Materia corporis celestis secundum
considerata non est in potentia ad for-
mam, quam habet, unde illa forma
sic perficit materiam, quod nullo
modo in eo resonant potentia

esse, sed ad ubi tantum, ut. *trypototele*,
tricit (P. I. q. 66 a. 2). Wynika z tego, że te-
 orya wspomniana nie jest prawdziwa,
 bo nie wszystkie ciała dotyka. Wniosek
 zaś podkreślający dla tego przyju-
 wano materya pierwotną, że widniała
 lub maieć widzieć, że cetera elementa
 przechodzą jeden w drugi. Przyjmuć więc
 te przemiany, chociaż takie przyjąć ma-
 terya pierwotną, w sposób cetera zjawia-
 ła podmiot, bo inaczej przemianę by-
 ły nie podobne. —

4. Trzecią kwestyą inne many elementa
 i daleko większą liczbę; one są pojedyncze,
 bo nie udato się dotąd chemii odkryć w
 nich części składowe. Gdyby *trypototele*,
 i w. *Tomarx* d. i. xli, usualiły te chemi-
 czne pierwiastki za prawdziwą mate-
 rya pierwotną, przekonałoby się, że te
 substancje jedno tylko odpowiadają do-
 kładnie definicji, jaką *trypototeles* dał
 o materji pierwotnej (48): *Dicta enim ma-*
teriam videtur primum subiectum singulis;
ex quo insensibile fit aliquid non per
accidens et si quid corrumpitur, in hoc
ultimum desinit (Physica I. I. c. 9). —

Druga definicja, *materia non est quid,*
nec quantum, nec aliquid eorum, per quod
ens determinatur (Metaph. I. V. c. 3) jest
 ujemna, aczkolwiek dokładna, gdy chodzi
 o poznanie oderwaną materji. Sami to-
 miści przyznawali, że temu pojęciu
 nie odpowiada żadna rzecz widoczna, gdyż
 aktualna materja pierwotna ma co naj-
 mniej ilość ani rozciągłość. Style

pewna, że dla Arystotelesa materia pierw-
 tylko wtedy różni się od elementu, jeżeli
 te nie są ostatnimi składnikami ciała,
 jeżeli zaś doświadczenie odkryło takie
 składniki w pierwiastkach chemicznych,
 możemy w zupełnej zgodzie ze wskazaniem
 Arystotelesa i św. Tomasza uważać je
 za jedną z materią pierwszą. —

5. — Jeżeli taka była myśl Arystotelesa,
 że przemiana jednego żywota w dru-
 gi była dla niego główną prawdą, że prze-
 mowa powszechna materia, pokazują
 się w 4 księgi de coelo c. 5 (Dido tom II
 p. 430): quare et tot materias esse
 necesse est, quot haec sunt (elementa)
 quatuor inquam, adeo vero quatuor,
 ut una sit omnium communis
 (materia), praesertim vi ex se ut ma-
 teria fiant. In Tomasza powtórza to
 samo jasniej języczny komentarz
 do pierwszej księgi de generatione
 Lect. II in fine: et dicit (p. 115 philosophus)
 quod alia esset utriusque materia
 sc. ignis et terrae, si non generantur
 ad invicem sicut occidit huius qui
 posuerunt et ignem et terram pri-
 mas materias. —

6. Konkluduje Ramière, że Arystoteles
 i św. Tomasz nie byli doświadczeni do materii
 pierwszej; gdyby nie byli wiedzieli o
 przemianach żywotów; że zaś chemia do-
 zna pierwiastki, które się nie prze-
 mieniają jeden w drugi, wieś więc już
 możemy św. Tomasza jest ten, który
 odznacza materię pierwszą tymi, które
 aniżeli ten, który ją kachowuje (50).

7. — Tęże jest prawda, że każda substancja
 ma swój szczególny sposób odosobnienia,
 nie mogą elementa być w kompozycjach
 innych, jak że wami formami. Try-
 stoteles kreuje postać, że elementa
 trwają w kompozycjach i właściwie
 sobie działaniem, a nie formą kompo-
 zycji te zmienia, to samo trwać. O-
 kreśla trystoteles elementa być i stać
 składnikiem kompozycji: elementum
 dicitur, ex quo res componitur primum
 in existente, in indivisibile specie in
 aliam speciem et in quae ultimum
 dividitur. Obydwa w formach, że
 elementum jest właściwie różni się od
 substancji i innych w kompozycji:
 per quod differt elementum ab omni,
 ex quo fit aliquid sicut ex transiente
 elementa trwać muszą w ciastach,
 w których są elementa: elementa oportet
 manere in his, quorum sunt elemen-
 ta (Arist. wydanie Dydota tom II p. 516). —

8. — Utrzymuje dalej Trystoteles, że
 istota ciasta jest w tej porządku, mo-
 gą być one naturą jego elementów: cum
 in omnibus cognitio, ita per primum,
 prima vero eorum, quae inveniunt sicut
 elementa prius quatenam et cur sunt
 talium corporum elementa, deinde
 quot et qualia sint considerandum
 esse videtur (De celo I. III c. 3. tom II p. 413)
 Takie porządkowanie analizy ciasta
 jest i tu niepodobna twierdzić, że
 w nich elementa przetrwały istnieją.

Arystoteles zaś uważa, że precyzyjnie rozumie na powołane w swoim czasie: *Principia*, quae a quibusdam elementa vocantur, omnes in eum compositis possunt. —

9. — W Drugiej księdze De generatione c. 8 wyklada teorię, że cięta mieszaną się w środku cięta tj. na ziemi zawierają wszystkie cztery elementy. Omnia mixta corpora, quae circa locum medium sunt collocata ex simplicibus constant omnibus. Według jego, a bez wątpienia także, a po części i diwacznego, ale za to niżej jego o porostach w elementach w ciętach i t. xonych nie ulega żadnej wątpliwości. W Księdze De coelo L. IV c. 4 (Dido tom II p. 428) powiada, że drzewo dla tego pływa na wodzie, a nie pływa ołów, że drzewo więcej zawiera powietrza od ołowiu, a że powietrze lżejsze jest wody, ono to sprawia, że drzewo na wodzie pływa, w powietrzu zaś drzewo opada na dół, bo jest cięższe przez części ziemne, cięższe od powietrza. Kilka podobnych słomaczenach u Ramière p. 54. Oczywiście mają one tylko wtedy sens jak, jeżeli elementy n. p. powietrze przechowują się w ciętach i t. xonych. —

10. — Mówiąc o rozmaitych organach zwierząt Arystoteles i św. Tomasz w każdym z nich widzą przeobrażenie któregoś elementu, n. p. w organach widzenia i powonienia woda, główna rola drzewa, także jak ziemniaki w smaku i dotyku. Choć każda

część ciała składa się z czterech elementów, każda z nich zawiera je w innej proporcji, a ta różnica, którą ciemności wytłumaczyć nie umieją, dostarcza tego, że telesowi (Aminio L.I.) i św. Tomasowi (tamże komentarz do 9) dowodu, że dusza nie jest prostym wynikiem mieszaniny różnych elementów, bo ta mieszanina w różnych częściach według różnych proporcji dokonywa się, inna jest w muskułach, a inna, w ściągach; musiałby przeto człowiek mieć tyle dusz, ile ma części: —

11. — O proporcji elementów w całości ciała mówi w sumie teologicznej (P.I 9. 91 a. 1) i powiada nawet, że człowiek wolić nawet mieć ci substancja elementów: elementa vero habet secundum substantiam, a przewaraja ogień i powietrze swa, woda i ziemia swa, masą. — Jednakże elementy nie są w całości dobitnie zmieszane, dla tego walera między sobą, a ciało wystawione jest na sejsmice (p. 56). —

12. — Dla czegoż więc ciemności w sumie mistrzowi, oraz tym to telesowi i dusze porcje nie przypisują? I gdzie drugiego mogą być jedno miejsce na swą korację przytoczyć (De generatione l. 1 c. 10). Tam mówi o dwóch rodzajach mixtur, niedokładnej i dokładnej: w pierwszej elementy porostają in acta, a w drugiej in virtute. Chodzi więc o wyraz virtus. Ciemności biosa, virtus na

jedno eo potentia, jednakiu filiof
mowi ygreknie o akcyi elementow: Aun-
corum, quae sunt, alia actuunt, alia
potentia, quae mixta sunt esse
quoddammodo et non esse contingit,
cuius acta quidem aliud factum est
ex ipso, virtute vero utrumque videtur
quod erat ante mixtionem et minime
interierit. Et sic solvitur dubium minus
propositum. Evidens est enim, ea, quae
mixta fuerunt et separatim existisse
antequam unirentur, et posse deus
separatim existere. Neque igitur
actu existere pergit, ut corpus ex
albedo (quorum coniunctio corpori
natura minime immutat), neque
corrumpuntur, siue utrumque siue
alterum, servatur enim virtus eorum.
Nie moxina przeto z tynistami trziednic
ie w systemie trygotolewa ciata ston-
maja forme nowa, ktora nastepuje
formy skladnikow. Gdzys formy ele-
mentow przestaly istniec, a miejsce ich za-
jete forma nowa, wie mozemy powie-
dziec mixtilium alteratorum unis,
powiedniatly mixtilium corruptorum
in novam vult tantam transmutatis.

13. — Po Tomasz daje sie oddalac od
trygotolewa. Zamiat uwazac forme
ciat stonowych ze resultat form skla-
dnikow zmieszanych per se, kombi-
nacja sit, twierdzi, ze ta kombin-
nacja gotuje droge dla nowej formy
kalibrajacej miejsce form elementarnych.

Na korzyść tej nowej formy tomiseci
 nowego Rupertuie formy elementów lub
 istnienia ich w rzeczywistości, na-
 czenia istnienia czegoś potężniejszego.
 wtedy jednak w Tomasz jest w otwartej
 kontradykcy z nauką cielen swoim.
 Autor twierdzi, że św. Tomasz inne na-
 jawat znaczenie wyrazowi *virtus* (62),
 opierając się na komentarzu jego do
 L. III de coelo lect. 8 (ed. parmensis tom. XIX
 p. 164). —

14. — Opowiada we wspomnianym miejscu,
 że formy elementów istnieją Rupertuie
 innym sposobem w kompozycjach aniżeli
 formy kompozycji elementach. *Idem igitur
 neque caro, neque lignum inest neque
 secundum potentiam, sed secundum
 actum.* Cuius rignum docuit ex hoc
 quod si caro et lignum essent in igne,
 ignis resideretur in eis, quod nullo
 modo apparet: generatur enim ex
 ligno caro et lignum, non per reso-
 lutionem, sed per adiunctionem
 aliorum corporum simplicium
 simul ad mixturem coalteratorum
 (nie coalteratorum). Z tego miejsca
 wynika: 1) że wirtualna istnienie
 elementów w kompozycjach jest istnie-
 niem rzeczywiście; 2) że forma sub-
 stancyalna elementów nie istnieje
 niezależną w kompozycji. —

15. — W podobny sposób rozumuje św.
 Doktor na jednym miejscu. Daje przykład
 tomiseci, gdy ktoś zjeść i strawić ka-
 kulek chleba, powiada, że formy

elementów, z których ten chlebiec
 składa się, nie inaczej istnieją w ciebie,
 jak sama forma chleba. Ołk. in. To-
 marz powiada, że między formą chleba
 a formami jego składników zachodzi
 wielka różnica: Panis est materia
 sanguinis, sed non generatur sangui-
 nis corruptatur panis; Unde panis
 non remanet in sanguine, unde panis
 non est elementum sanguinis. Sed
 elementa oportet aliquo modo ma-
 nere cum non omnino corrumpantur
 adducitur in libro De generatione
 (De principiis naturae opusculum 24
 tom. III p. 340 edit. parmensis). —

16. — Powniej wy raźnie ujętych majdu-
 ją się w dietku: De quatuor opusculis,
 opusculum 33: Cum simplex ele-
 mentum sit ultimum, in quod resolvitur
 mixtum, necessario simplex ele-
 mentum fuit primum in eius con-
 stitutione, non tanquam potentia
tantum, sed sicut illud, cuius virtus
in ipso manet.... Virtutes elemen-
 torum causando diversas propor-
 tiones mixtionis causant diversa
 mixta. Unde cum ex vivo fit mortu-
 um... cum autem ex mixto fit vivu-
 m... elementum..., utrumque fit
fit per virtutem formarum elemen-
torum, quae manent in mixto, vocan-
tur Philosophum... Ex quo patet,
 quod virtus formae elementaris

Dominantis in mixto habet non
solum solvere mixtum et inducere for-
mam propriam talis elementi,
sed transmutare mixtum de una
proportionis miscilium in alteram,
quousque in ipsam formam pro-
priam revertitur. Et ideo licet
forma corporis mortui non fuerit
virtute in vivo, quia corpus mor-
tuum non venit in constitutione
corporis vivi, quod tamen facit
quidquid virtute continetur in aliis
sicut patet in elementis, quae
constituunt mixtum) est tamen
in vivo virtus elementaris, quae
nata est solvere proportionem
miscilium, in qua servatur
vita. —

IX. — Whosi eto Gramiere, ne Comi-
sci praxadue Cluicera stowa
wege mistra, aè mone jedus lab
dugie miejce xmiemili na swq
korys. Tak domyslaja sie nie-
ktory, ne kilka wtepow, precio
niejoscialewemu poekciu kosta-
to utracogoch do driet sw. Tomasa
prae xlyt gorliwych uemidw, wa-
nemistwogoch wolkq precio
Skoty. tom. Dajesi, ne drietko de
pluwalitate formarum nie pocho-
dni od sw. Tomasa, lo jego autor
na wtepie wiwiadkera, ne opiera
sie na prowadze trygotelewa i

Elementa porzeczności istnieć for-
malnie w kompozycji i porzecz-
nie własnego bytu są proste i mi-
nerone. Forma substancjalna spra-
wia, że każde jest two mawoj byt
własny i z niego toż, swą naturę.
Gdy dwie te rzeczy porzeczają, istnieć
wtedy takie forma substancjalna.
Materia porzeczności determinowana
odliena nowa, odmienną deter-
minacją, a do dawniej formy nie
rosta. w każdym innym stosunku,
jak do wygothick innych form
molecularych, ^{ws} stosunku powyżej
molecularych i zupełnej objętości.
Kwestja to, co rosta to mierzono, nie
można się ukazać na nowo, chyba
że rosta na nowo utworzone (68). —

20. — Georga O. Cornoldi autor wrel-
ka różnic między substancją po-
jedyną, a złożoną, gdyż obie sta-
dają się tylko z materji pierworznej
i formy substancjalnej. Wtedy ciota
ładkie będą substancją pojedyną,
złożoną z dwóch i z materji pierworznej,
a jednak powiada w. Tomasz, że cho-
dzi każde jest two jednem jest pro-
względ na nowo substancją, to je-
dnak substancją moim być może
złożoną lub niezłożoną: Licet omne
ens sit unum personam substan-
tiam, non tamen e habet aequali-
ter substantia eiuslibet ad causa-
dam unitatem, quia substantia

quorundam est ex multis componi-
ta, quorundam vero non (P. I. 9. 19
a. 4 ad testium) —

21. — Teoria ta xusi takie. Teoria ta
lesowa mixis i kombinacya mowa
dyktnej chemii, bo olno wtedy tykko
ra, mowelne, gdy elementa ani ni
ra xunierone ani ten nie. Ewony
jak pored potaerone iem sie. Otos
jexeli xupetnie ra xunierone,
many generalyq nowe i substa-
cyi, ale nie many tego, co sie. To
xowie mixtum (p. 20). —

22. — Teoria ta xusi dalej. Wzrost
przyczynowosc, bo nie mowina sie do
patorcei xkad sie bierze forma
substancja alna nowa ciato xto
nego, jexeli zostaty xunierone
formy jego i skladnikow. Ciato
organiczne rozklada sie po xunier-
oniu jego formy i substancja alnej
ciato ludzkie powstapienie daw-
Wolnaxach xjawiaja sie elemen-
ta, ktore woln ciatach byt rowa-
te, jexeli te elementa rodza sie
nowo, powinne miec jakas
przyczyna rodzaca, a tej dopatrz-
sie, nie mowina, bo ani xunierone
nie formy i substancja alnej wjes-
twie nieorganicznem, ani wtedy
nie nie dury i ciato ludzkie
nie jest dodatnia przyczyna po-
wtania elementow, zatem biez-
ny mieli effectus vice causa

23. - Cornoldi powiada, że formy, które nie przylgają albo extrinsec, wydolują się ze subiectu (traendo), lub jak mówią *emanant de potentia subiecti*. *Fructus* *exramine*, jak forma, która nie jest na-
 ze się wydolę sama, ani też nie powra-
 da Cornoldi, od kogo są wydolwane owe
 formy; widocznie błąd tu przegrany (23 et 24).
 Powiada także Cornoldi, że forma sub-
 stancyjalna nie jest drugą rzeczą (*unospiri-
 tale*), lecz że jest actem, który materia
 popetnia na który się wydoluje sama
 z siebie (che piglia la stessa materia).
 Można się tu zapytać, jakim sposobem
 materia pierwsza będąca czystą pier-
 wotną, może sama z siebie dojść do aktu,
 sama sobie nadać formę substancjal-
 ną? Scholastycy mówią: *Nilhil potest
 transire de potentia ad actum, nisi per
 aliquod ens actu*. Tędyż ta rzecz wistego
 w tym razie nie ma. - [p. 25].

24. - Na innem miejscu mówi Cornoldi;
 jeżeli się zapytasie, skąd się amoniak
 wychodzi z wody i azotu, odpowiem,
 że forma substancjalna amoniaku
 zawiera wirtualnie formy wodoru
 i azotu, a że nemo dat, quod non ha-
 bet, amoniak nie może dać co in-
 nego, jak owe dwa elementa, wtedy,
 dodaje Ramière formy substancji po-

jedynych nie są, wydobywane ex potestate
 subiecti, lecz ex forma mixti. Z dru-
 giej strony uchodziło za pewnik u schola-
 styków, że corruptio unius est generata
 alterius, Kompozycja utraciła swoją formę
 substancjalną, zjawiając się formy ele-
 mentarne, ale wstąpienie pierwotnej
 formy substancjalnej nie jest żadnym
 aktem dodatnim, lecz przycięciem rze-
 czną, według teorii zaś wspomnianej
 uchodziłoby za corruptio być aktem
 dodatnim dla formi nowopowstałych
 Nareszcie nie mamy powodu do wy-
 mówiania cięta ludzkiego z podawej
 formułki ex forma mixti, z czego by
 wynikało, że dwa ludzka kawałka wro-
 tnie wirtualnie formy niedmna tu ele-
 mentów wchodzących w skład cięta lud-
 zkiego, i że w chwili gdy opuścić ma
 cięto przekazywać owe formy jego ma-
 terji. Tym sposobem była by dwa wcho-
 dził mierei płodniejsza i czynniejsza
 niżeli zacycia (p. 76). O. Ramie-
 wytyła jest nie kilka innych niedo-
 rości wspomnianej teorii na stron-
 77 i 78. —

O pojęciu materji. —

1. O materji istnieją dwa różne pojęcia:
 Lucret i wiekrosc Pericles twierdzi, że
 cześć materjalna naszej natury ma istnienie
 własne, choć nie zupełne, ma bowiem uka-
 zotnienie swe w istnieniu wyższem duszy.
 Później tomisćci przeciwnie powiadają, że
 ciało jest czystą materialnością, któremu
 dusza nadaje rzeczywiście, udzielając mu
 swego istnienia. Druga szkoła ma wielką
 różnicę, gdyż materja w ich systemie jest czystą
 nieokreśloną, czystą materialnością, nie może
 posiadać istnienia własnego, bo wtedy
 już nie byłaby materja. Lucret znów
 dowodzi nie bez słuszności, że wszystko
 jest musi mieć jakąś rzeczywiście, a
 temu samemu jakies określenie, nie może
 posiadać w naturze materji, która by była
 czystą materja, t. j. czystą materialnością.
 To co jest czystą materialnością jest tylko
 materialnem, ponieważ materialność jest
 tem samem co władza odliczenia existen-
 cyi. —

2. Tomisćci odroczniają materialność obje-
 ktywną, rozumianą i subiektywną w
 jestestwie. Powiada Ramire, że dwa te
 stowa nie mają żadnego sensu, bo byt może
 być tylko dwójakiem sposobem, albo w swej
 przyczynie, a wtedy jest materialnym, albo
 rozumianym przyczyną, a wtedy ma rzeczywiście

Wyciągi z Higliara p. 7

istotne istnienie (80). Można doświadczyć
 logicznie esencję od istnienia, uważając
 esencję jako to, co konieczne, jako to, co
 niezmiennie jest, ale dystrybucję mę-
 ską, którą esencję a istnienie ma ma-
 kadoesencję (81). —

3. — Według tomistów esencja aktualna
 materji przeciwnej od jej ex-
 istencji, a nawet istnieje ta materja
 przez istnienie jestestwa duchowego.
 Jest to kontradikcja, bo iadue, jestestwo
 nie istnieje przez istnienie drugiego
 jestestwa. Dając materji istnienie, for-
 malne, duchu, robimy ją formalnie
 chowem, a duszę formalnie materją
 Nie nie pomimo twierdzenia, że dusza
 nie formaliter, lecz eminentes, zawiera
 istnienie ciała. To odpowiedź była
 znosna, gdyż dusza była causa efficiens
 istnienia ciała, bo wtedy wystarczy, że
 skutek nawarty jest eminentes, w pro-
 cencie efficiens. Ale przyznajemy formalnie
 powinna formalnie zawierać skutek.
 Nie można ciała ludzkiemu odma-
 wiać istnienia formalnej i to formalnie
 leżącej, skoro według tomistów istnienie
 ciała nie jest oddzielne od istnienia
 jego, lecz jest istnienie duszy formalnie
 istniejącej. Drugiej strony materja po-
 winna formalnie być istnieniem, a

ie ta istota jest istota duchowa, posiada materię formalnie
istota duchowa, a nie posiada żadnej
innej (81). —

4. — Materia według tomistów może być
powstać przez stworzenie lub być uni-
konną przez ucielenie, a każda jest
nie może być causa efficiens, podlega
złoty substancji niekiedy doskonałości
pochodzą od przyczyn innych: Materia
a vobis deo produci et destrui potest. (Goudin)
produci jest to samo co odebrać ist-
tota, zatem materia tylko przez kre-
ację mogłaby odebrać istota, a skoro
każda istota materialna jest w for-
mie, materia razem z utratą formy
musi być unicestwiona, a nabywając
nową formę, odziera się przez kreację, u-
staje istota (p. 82). —

5. Materia pierwsza tomistów posiada
z jednej substancji przechodzić w dru-
gą a istotać jedynie przez formę
tych substancji, ale materia forma-
lnie istotać przez formę substancji.
Istotać przez istotać trwać w sobie
z tych form. Istotać każda istotać nie
przechodzi z jednej substancji w dru-
gą, lecz każda z nich jest reproduko-
wana na nowo. Istotać reprodu-
cja następująca po poprzedniej uni-
ceście nie sprzeciwia się przecho-

Trzemi tej samej materji zjednej w du-
gą osubstancję, którą konkluzja ta ma,
że system tomistyczny bardzo jest błę-
dnym dopóki rozprawia o materji
pierwszej jako ołowianej, ale gdy
ją wprowadza w rzeczywistość, to jest
w kontradykcyję ze samymi sobą i z
pojęciami ducha i ciała. —

6. — Wciąż widać, że ona traci
kierunek, ale istnienie nie przestaje. Skłoniło
to Suarez do przyznania materji włas-
nego istnienia, czemu umieszczył dawne pą-
cie, bo rzecz, która ma istnienie, włas-
nie jest nieśkreszona, nie może prze-
stać materja pierwszą wzniesienie to-
żności, a forma, która nie daje
materji pierwszego istnienia, prze-
staje, nie jest prawdziwą formą subst-
ancyjną. Suarez mówi, że materja mogła
by do potentii abstrakta istnieć bez formy
czem jej nadaje, jak stasznie nauarzyli
tomisci pewną, aktualność lub cieles-
ność. — Fakt zachowania się (formy) obo-
jętanych w ciatach złożonych przyjm-
owany zarówno przez Arystotele'a jak
św. Tomasza. Współwierdny przez do-
świadczenie, nie pozwala na umiarko-
wanie (tych) form elementarnych, bo po-
zwolenie formy musi umiarkować, co
dniej pochodni, wszelka czynność, w-
łaściwość. To też tomisci mimo

prawy i s. Foucault przyjmują, że w
kompozycjach tracią równowagę nie jak
formy, a powstaje z nich tylko materia
pierwotna. Odpowiadamy na to że Foucault
i doświadczeniem, że rity i powymoty
elementów nie są niszczone w kompo-
zycji; o to u nas ma być, ale rity i powy-
moty mogą być tylko razem z formą, która
jest ich podmiotem; o to u nas wynika-
ca z określonej form substancjonalnych, a
przyjmowana przez wszystkie tożsamości.
W tych dwóch powymoty i przestających wy-
nika konieczna konieczność, że formy ele-
mentów nie mogą być niszczone, jeżeli
ich rity zostają (84, 85). —

8. — Foucault przyjmują materię pierwotną
dysonansową. Gdy się ich rozprężają, dla czego
tlen i woda, których formy niszczone zo-
stają w chwili utworzenia się wody, potem
znów się ujawniają, odpowiadają, że po
ustąpieniu form substancjonalnych tlen
i woda powstają ponownie jakis'cyli
piętno uwalniające materię do przy-
jmowania tych form na powrót, gdy się uj-
awniają. Jest to ich materia, signata, której
początek dr. Foucault odnosi do trygo-
telesu. Pamięć naręcza, że żadnej nie
znalazł wiadomości o niej w dziełach try-
otelesu (86), że zresztą podobna dyso-
nansowa niewiele samo pojęcie materii;

która jest zgola nieokreślona. Wielka.
 Determinacja, albo substancja albo
 cecha musi być, albo substancja albo
 akcydentalna, a druga musi być wy-
 kiem pierwszej; bo accidentus nadaje opie-
 ranie na substancji. Jeżeli substancja
 jest trzecia, to razem z jej formą, sub-
 stancja albo jakaś konieczna wy-
 stępuje, a pozostała tylko materia
 nieokreślona, obojętna na wszelką formę
 skoro zaś w ciatach złożonych pozostała
 determinacja składników, wnoszą trze-
 cie ich formę substancjalną nie zostają
 unicestwienie, bez unicestwienia, porzucenia
 nie, alterowane jakwie wyraża. Argu-
 teles. (p. 88). —

